

Aufbrüche in die Moderne. Frühparlamentarismus zwischen altständischer Ordnung und monarchischem Konstitutionalismus 1750-1850. Schlesien – Deutschland – Mitteleuropa, Hrsg. von Roland Gehrke, „Neue Forschungen zur schlesischen Geschichte“, Eine Schriftenreihe des Historischen Instituts der Universität Stuttgart, Hg. von Joachim Bahlcke und Norbert Conrads, Bd. 12, Köln 2005, ss. 343

W dwunastym już tomie serii wydawniczej „Neue Forschungen zur schlesischen Geschichte” ukazał się niedawno zbiór 13 artykułów poświęconych parlamentaryzmowi w wybranych krajach niemieckich i środkowoeuropejskich na przełomie XVIII i XIX w. W słowie wstępnym redaktor tomu R. Gehrke wyjaśnia, że jest on pokłosiem odbytego w październiku 2004 r. kolokwium na Uniwersytecie w Stuttgarcie pt. *Frühparlamentarismus zwischen altständischer Ordnung und modernem Konstitutionalismus: Schlesien im europäischen Vergleich (1750-1850)*. Z tytułu omawianego tomu i wcześniejszego kolokwium wynika zatem, że w centrum zainteresowania badawczego znalazł się Śląsk a celem publikacji jest ukazanie parlamentaryzmu śląskiego na szerokim tle porównawczym. Autorami artykułów są w przeważającej części niemieccy historycy młodszego pokolenia, pochodzący z zachodnioniemieckich ośrodków uniwersyteckich oraz z *Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas* w Lipsku. Tylko 3 artykuły pochodzą od autorów reprezentujących pozaniemieckie ośrodki naukowe: Uniwersytet Karola w Pradze, Komisję Historyczną Austriackiej Akademii Nauk oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Tom otwiera wprowadzający artykuł R. Gehrkego, w którym autor wyjaśnia tytułowe pojęcia i stawia podstawowe pytania badawcze, nawiązując do wcześniejszych propozycji i koncepcji historyków niemieckich w odniesieniu do przełomu XVIII i XIX w. Budzi on metodologiczne i merytoryczne wątpliwości. Czy „wczesny parlamentaryzm” przypada dopiero na ten okres? Przecież parlamentaryzm jako zjawisko ustrojowo-prawne jest znacznie wcześniejszy. Czy alternatywa „starostanowy porządek” – „monarchiczny konstytucjonalizm” jest właściwie sformułowana? Skoro zastosowano pojęcie „monarchicznego konstytucjonalizmu”, to czy nie można by również posługiwać się pojęciem „stanowego konstytucjonalizmu”? Problem dotyczy oczywiście rozumienia pojęcia konstytucji i konstytucjonalizmu, ale wydaje się, że nie można go zawęzić do przełomu XVIII i XIX w. oraz następnych stuleci. Drugi artykuł pióra H.C. Krausa zawiera uwagi o pojęciu stanu i stanowości w niemieckim myśleniu politycznym w XIX w., a zwłaszcza o metamorfizie tradycyjnego pojęcia stanu w stan funkcjonalny. Kolejne artykuły dotyczą poszczególnych krajów uszeregowanych według położenia geograficzno-politycznego, od zachodu do wschodu: Badenii (H.P. Becht), Wirtembergii (M. Sticker), Hesji (E. Grothe), Saksonii (J. Matzerath), Dolnej Austrii (W.D. Godsey), Czech (I. Cerman), Śląska (R. Gehrke), środkowych prowincji Prus (W. Neugebauer), Brandenburgii i Wielkiego Księstwa Poznańskiego (K. Holste), polskiej Rzeczypospolitej (D. Makiła) i Kurlandii (M. Mesenhöller). Są one poświęcone różnym aspektom funkcjonowania parlamentaryzmu w określonych ramach czasowych: petycjom do badeńskiej drugiej izby (1819-1870), drodze do monarchicznego konstytucjonalizmu w Wirtembergii (1514-1819), powstaniu heskiej konstytucji w 1831 r., kontynuacji stanowości w saskim sejmie ziemskim w XIX w., dolnoaustriackim hołdom dziedzicznym (1648-1848), dyskusji konstytucyjnej w Czechach (1790/91), praktyce śląskiego sejmiku prowincjonalnego (1825-1845), stanom ziemskim w środkowych prowincjach pruskich po 1806 r., brandenburskiemu i poznańskiemu sejmowi prowincjonalnemu w XIX w., sejmowi walnemu Rzeczypospolitej szlacheckiej (1768-1793) oraz parlamentaryzmowi szlacheckiemu Kurlandii (1788-1795). Jak z tej prezentacji wynika, nie wszystkie artykuły mieszczą się w określonych ramach czasowych tomu, niektóre je przekraczają a inne dotyczą okresów węższych.

Omawiany tom zamyka bardzo przydatny wykaz autorów artykułów, z podaniem ich stopni naukowych i miejsca zatrudnienia, oraz zbiorczy indeks osób i miejscowości. Wydaje się, że pewnym mankamentem jest brak chociażby próby syntetycznego podsumowania zebranych w tomie publikacji, nawiązującego do inauguracyjnego ten tom artykułu R. Gehrke. Całość zasługuje jednak na życzliwą uwagę, nie tylko zainteresowanych przeszłością ustrojowo-prawną Śląska, ale także całej Europy Środkowej.

MARIAN J. PTAK (Wrocław)

Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Pod red. Antoniego Dębińskiego, Wojciecha S. Staszewskiego, Moniki Wójcik. Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, ss. 336

Literatura o historii uniwersytetów, o środowiskach naukowych i o uczonych, którzy je tworzyli, jest w Polsce już wcale obfita¹; nie brak w niej również prac poświęconych przeszłości prawniczego ośrodka skupionego na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim². Jeżeli mimo to każde nowe opracowanie witamy z zainteresowaniem, to przede wszystkim dlatego, że historia nauki i szkolnictwa wyższego sama w sobie jest fascynująca i inspirująca. Odpowiada przecież na pytania o przesłanki tych tematów, nad którymi nasze pokolenie badaczy się pochyła, tworzy dla nich przedpole, stanowi element niezbędnej kontynuacji w nauce, wyraża stan i kierunki badań, które w końcu zawsze odzwierciedlają stan stosunków i trendy rozwoju w społeczeństwie i państwie. Wiele mówiono o tym w czasie poznańskich dyskusji nad historią tamtejsze-

---

¹ Sylwetki wybitnych prawników Uniwersytetu Warszawskiego prezentowane są od lat w redagowanych przez Grażynę Bałtruszajtys „*Studia Iuridica*”, w tekstach Juliusza Bardacha, ostatnio zebranych w jego antologii „*Themis a Clio*” a także w syntetycznym studium W. Sudnik, poświęconym historii Instytutu Historii Prawa UW. Uniwersytet Jagielloński, który niegdyś umożliwił Michałowi Patkaniowskiemu opublikowanie świetnej monografii o staropolskich dziejach Wydziału macierzystej Uczelni, upamiętnił luminarzy nauk prawnych w *Złotej Księdze Wydziału*, redagowanej m.in. przez W. Uruszczaka. Osobne wydawnictwa poświęciły swoim profesorom Wydział Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Wydziały Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, Mikołaja Kopernika w Toruniu i Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. *Zarys dziejów Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego 1919-2004* pod red. K. Krasowskiego, tegoż monograficzne opracowanie historii Wydziału Prawno-Ekonomicznego UP w latach 1919-1939 oraz seria „*Magistri Nostri*” pozwoliły na nowo spojrzeć na przeszłość poznańskiego środowiska prawniczego. Poważny wkład w wiedzę o naszych mistrzach wniosły redakcje „*Państwa i Prawa*” oraz „*Czasopisma Prawno-Historycznego*”.

² Literatura o prawnikach na KUL jest ciągle rozbudowywana. Por. G. Karolewicz, *Nauczyciele akademicy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w okresie międzywojennym*, t. I-II, Lublin 11996; A. Dębiński, *Prawo w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność*, Lublin 1000; idem, *Prawo w strukturach Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, [w:] *Prawo. Kultura. Uniwersytet. 80 lat ośrodka prawniczego KUL*, red. A. Dębiński, Lublin 1999; A. Petrani, *Wydział Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i jego działalność dydaktyczno-naukowa w ciągu ubiegłego pięćdziesięciolecia*, [w:] „*Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*” 15 (1968), z. 5; F. Lempa, *Kierunki badań na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL w latach 1945-1987*, [w:] *Katolicki Uniwersytet Lubelski. Wybrane zagadnienia z dziejów Uczelni*. Red. G. Karolewicz i in., Lublin 1992.